

Капустник Ю.А. История Великой Северной войны. 1700-1721 гг. — Полтава: Оріяна, 2009. — 272 с.

З отриманням незалежності України і проголошенням свободи слова та друку з'явилося чимало праць на різні історичні теми, написані не професійними істориками, а аматорами. В цій статті рецензується саме така праця, написана полтавським краєзнавцем-любителем, присвячена подіям Північної війни початку XVIII століття. Варто відзначити, що книга написана з ініціативи самого автора. Її видання присвячене відзначенню 300-річного ювілею Полтавської битви 1709 року — поворотної події в історії цього тривалого воєнного конфлікту. Книга вийшла в світ у 2011 році, а не в 2009 році, як повідомляється у вихідних бібліографічних даних видання, тобто з дворічним запізненням. Це пояснюється тривалим пошуком спонсора, за фінансової підтримки якого можливо було здійснити видання тиражу, віднайденням коштів для здійснення відряджень до наукових установ.

У книзі ставиться за мету з'ясувати і проаналізувати події й характер Північної війни, ретельно висвітлити хід та наслідки — оборони міста Полтави і Полтавської битви, а також значення війни для долі українського народу.

Виклад матеріалу в книзі здійснено за хронологічним принципом. Усі події війни структуровано у вісімнадцять розділів. Перший етап війни — до 1709 року — автор поділяє на окремі періоди, кожен з розділів присвячений одному з них. У першому розділі висвітлено початок бойових дій, облога Нарви та Риги. В наступних аналізуються перманентні успіхи шведської й російської армій,

форматування коаліцій учасників війни. Окремий розділ присвячено фортечному етапу війни в Прибалтиці.

У праці слід було б більше уваги приділити причинам і передумовам Північної війни. Немає згадок про мирні перемовини між Росією та Швецією, що передували розгортанню конфлікту, підписання коаліційних договорів між союзниками — це, на нашу думку, допомогло б краще зрозуміти причини й мотиви військової агресії Росії.

Автор ґрунтовно висвітлює предтечу Полтавської перемоги — битву при Лисній. На основі широкого аналізу досліджень істориків він розглядає значення цієї битви для подальшого розгортання війни. Значну увагу приділено союзному договору І. Мазепи з Карлом XII. На сторінках книги осмислюється зміст договору, текст якого дійшов до нас не в оригіналі, а в джерелах, написаних після його підписання. Автор резюмує: мета договору — це досягнення самостійності та соборності України. На жаль, договір уніс розкол в середовище Гетьманщини, що в подальшому відіграло фатальну роль для українського народу.

Центральне місце у дослідженні посідають полтавські події. Чимала увага приділяється облозі й обороні міста. Автор аналізує кількісну і якісну підготовку облоги, плани командування сторін та значення довготривалої оборони міста для перемоги над військом Карла XII. Розглядаючи план Полтавської фортеці, Ю. А. Капустник поряд з оригінальними наводить сучасні назви вулиць, площ, церков, що дає змогу читачеві зорієнтуватися у просторовому плані міста.

Розділ «Полтавська битва» поділений на кілька підрозділів. Вони містять погодинний опис подій 27 червня 1709 року. Варто наголосити на особливо вдалому ілюструванні цієї частини книги. Доречно розміщені схеми сприяють розумінню та візуалізації викладеного матеріалу. Закінчуючи опис Полтавської битви, автор аналізує втрати сторін, шляхи відступу шведської армії та дії армії-переможниці.

Виклад матеріалу автор доводить до завершальної події війни — підписання Ніштадського мирного договору, з'ясовує підсумки війни для кожної з країн-учасниць, зокрема Гетьманщини.

Як позитивну рису необхідно відзначити добре ілюстрування книги — вона містить карти, схеми битв, портрети воєначальників, зображення тогочасного озброєння, зовнішній вигляд шведських та російських воїнів.

Також необхідно звернути увагу на відсутність посилань на джерела при використанні деяких цитат. Для науково-публіцистичного видання — це допустимо, але суперечить загальноприйнятим науковим правилам.

Загалом, можна підсумувати: науково-публіцистичне видання «Історія Великої Північної війни. 1700 — 1921 рр.» підготовлена на належному науковому рівні та гідне зайняти належне місце серед праць, присвячених історії вивчення цього воєнного конфлікту, ключовою подією якого була Полтавська битва.

В. П. Капелюшний, А. О. Єрмолаєва